

Over kwaliteitscriteria schoolboeken Vooroordelen over varkenshouderij

Schoolboeken moeten actueel zijn. Misschien niet zozeer bij handvaardigheid, maar wel bij de meeste andere onderwijselementen. LTO Varkenshouderij vindt dat veel onderwijsmateriaal een verouderd beeld van de sector geeft. Bovendien zouden de boeken niet bevooroordeeld mogen zijn.

Bijna driekwart van de 42 schoolboeken voor bovenbouw basisonderwijs en voortgezet onderwijs waarin aandacht voor de varkenshouderij, schetst een negatief beeld of geeft feitelijke onjuistheden over de sector. Aldus HAS Kennis-transfer die in opdracht van LTO Varkenshouderij vorig jaar 160 boeken bekeek.

Ze lazen bijvoorbeeld dat er hormonen worden toegevoegd aan het varkensvoer opdat ze harder zouden groeien, en dat varkens op die manier ook antibiotica krijgen. Het materiaal toonde verouderde stalsystemen en er stond in dat hoektanden zonder verdoving worden geknipt. "Dat is lang niet meer standaard", aldus LTO. Met foto's werden verkeerde suggesties gewekt. Overvolkte hokken bijvoorbeeld, en allemaal biggen bij elkaar. Ook door woordkeuze zouden leerlingen een negatief beeld krijgen. Bijvoorbeeld 'mestvarkens' in plaats van 'vleesvarkens' en 'bio-industrie' in plaats van 'intensieve varkenshouderij'.

"We hebben er niets op tegen dat er een aantal knelpunten worden genoemd, maar het materiaal is eenzijdig en subjectief", zegt LTO. "Het moet de feite-

lijke situatie beschrijven en geen meningen opdringen."

Aanleiding waren herhaalde klachten van varkenshouders die zich, aldus woordvoerder Jos Peerlings, "ernstig tekort gedaan voelden" in de schoolboeken van hun kinderen. Peerlings spreekt namens Annechien ten Have, voorzitter van LTO Varkenshouderij.

Het gaat om een groep van auteurs bij

één bepaalde uitgever, meldt LTO. "We willen nu met die uitgever in gesprek."

LTO wil dan best handreikingen geven voor goede foto's en teksten.

Dat is met schoolboeken redelijk haantbaar, denkt Peerlings. "Die zijn nog enigszins genuanceerd." Op websites is dat volgens hem veel minder het geval. Er is ook veel moeilijker iets te doen aan het beeld wat geschetst wordt bij Wak-

ker Dier, Milieudefensie of Varkens in Nood. “We kunnen daar hooguit websites tegenover stellen, zoals varkensenzo.nl, devarkenshouder.nl of Varkens in Zicht.”

Objectieve waarheid

Het onderzoek naar de informatie over de varkenshouderij is een voorbeeld. Over de kwaliteit van studieboeken is wel meer te zeggen. Aldus Kitty Veldscholten, projectmanager bij het Ontwikkelcentrum.

Het lijkt ook alsof er meer aandacht voor is. Hoe worden allerlei maatschappelijke zaken zoals de multiculturele samenleving, politieke stromingen, gender-issues, de derde wereld en het milieu behandeld? Wat is er tegen het lespakket over de missie in Afghanistan op de site van het ministerie van Buitenlandse Zaken? Kan Poetin Russische lesboekjes laten herschrijven zodat hij er wat beter op staat? En hoe beoordeel je al de schijnbaar objectieve informatie op internet? Hoe moet je daarmee omgaan? Wat is de waarde van aangeboden lespakketten van belangenorganisaties? En vooral: hoe zie je of een schoolboek goed is, of vooringenomen? Wat vertellen we onze kinderen op school? Wat is goed?

Lesboeken - enkele honderden euro's per leerling per jaar - lees je als leerling niet voor je plezier. Het is geen Harry Potter. Je verwacht dat wat je bestudeert de waarheid is en de waarheid zal blijven. Dé geschiedenis en niet zomaar een interpretatie van wat er vroeger gebeurd is; dé taal zoals die gehanteerd wordt en zal worden, liefst onafhankelijk van welke spellingsdiscussie dan ook; dé indeling van de wereld, zonder dat oorlog en geopolitiek daar verandering in brengen en dé economie, met onbetwistbare wetmatigheden. Waarom zou je twijfelen? Je schoolboek levert de objectieve waarheid.

Dat is niet vanzelfsprekend. Je kunt hooguit een situatie weergeven, consensus van nu van een schrijversteam en een aantal extern betrokkenen, meer of minder doordacht, de wetenschappelijke stand van zaken, het heersende paradigma, een wereldbeeld en waarden zoals die nu gelden. Waarheid is een be-

grip dat in de postmoderne wereld een relatief begrip is geworden.

Een goed schoolboek dringt dan geen meningen op, maar geeft verschillende standpunten. Het stelt een leerling in staat zelf een mening te vormen. Het stelt ze zoveel mogelijk ook in staat om kritisch te denken, onderscheid te maken en meningen te beoordelen.

Actualiteit

Actualiteit is een belangrijk criterium, aldus Hanneke de Laat, teamleider en docent onderwijskunde Stoas Hogeschool Den Bosch. “Sluit het aan bij actuele thema's in de maatschappij?”

Twee jaar geleden bleek uit onderzoek van TNS Nipo in opdracht van educatieve uitgeverijen dat ruim de helft van de basisscholen met lesmethoden van zeker tien jaar oud werkte. Niet altijd een probleem, bijvoorbeeld bij handvaardigheid, maar wel als er achterhaalde spellingsregels worden onderwezen, landen niet meer bestaan, er geen aandacht is voor ontwikkelingen op het gebied van interactief lesgeven en computergebruik en als de schoolboeken een verouderd beeld geven van de varkenshouderij.

Ieder jaar checkt Stoas Hogeschool of het verplichte bronnenmateriaal voor de studenten een goede balans geeft van theoretisch-wetenschappelijk en praktisch-ondersteunend. “En we kijken naar betaalbaarheid. Kan een duur stu-

dieboek misschien bij meerdere onderdelen van het curriculum worden ingezet?”

Ze vertelt dat de hogeschool werkt met noodzakelijke bronnen en aanbevolen bronnen. Noodzakelijk is verplichte studiestof, en aanbevolen bronnen, dan kun je bijvoorbeeld denken aan naslagwerken of achtergrondinformatie. Lesmateriaal moet verder ook in overeenstemming zijn met de onderwijsvisie. Aldus René Voets, Stoas Hogeschool. En dan bedoelt hij de onderwijsvisie van de school waar studenten straks terechtkomen. Het maakt nogal wat uit of je op een school komt waar traditioneel onderwijs wordt gegeven of waar het concept van Natuurlijk Leren is ingevoerd. Uitgangspunt voor de bronnen vormen steeds beroepssituaties, competenties en de rol die docenten spelen (zoals begeleiden en leerlingen stimuleren tot zelf nadenken, goede sfeer in de klas bevorderen of samenwerken met collega's).

Geen standpunten

Het Ontwikkelcentrum is zo'n educatieve uitgever die materiaal graag actueel houdt. “Met de digitalisering is het ook gemakkelijker geworden om het materiaal up to date te houden”, zegt Veldscholten.

De uitgeverij praat tevoren met de opdrachtgever over het leermateriaal en de lesboeken. Wat moet erin, wat is de doelgroep, wat zijn de verwachtingen? →

Kwaliteitscriteria schoolboeken

- Aansluiten op niveau van de doelgroep (inhoud en taal)
- Logisch en overzichtelijk ingedeeld (bijvoorbeeld van algemeen naar specifiek, thematisch)
- Veel passende illustraties die beschrevene goed in beeld brengen
- Actueel en aansluitend op de praktijk-situatie
- Objectief, dat wil zeggen zonder de lezer een bepaalde zienswijze op te dringen; hij moet zelf een oordeel kunnen vormen
- Divers, niet gebaseerd op één theorie of één visie
- Afwisselend, met mogelijkheden voor verschillende didactische aanpak
- Flexibel en op maat
- Volledig
- Betaalbaar
- Beantwoordend aan verwachtingen en de leeropdracht (eindtermen, kerndoelen, leerplannen)

Een beeld van de varkenshouderij

Nederland produceert ruim 20 miljoen varkens per jaar. Er leven steeds zo'n 10 miljoen varkens in Nederland, vooral in grote stallen.

Ze eten voornamelijk mengvoer; graan en bijproducten die vrijkomen bij de bereiding van brood, banket, bier, frisdrank, snacks en zuivelproducten. Dat varkensvoer moet aan strenge eisen voldoen. Er gelden ook regels op het gebied van medicijngebruik, gezondheid, milieu en welzijn van de dieren. En er zijn afspraken om varkens een goed leven te garanderen. Die hebben varkenshouders, supermarkten, consumenten-, milieu- en andere maatschappelijke organisaties samen opgesteld. Bezwaar bij de intensieve varkenshouderij is immers dat (te)veel aandacht naar groei en productie zou gaan en dat er dan minder rekening met dierenwelzijn wordt gehouden.

De sector is de laatste jaren veranderd. Na een snelle groei in de jaren zeventig en tachtig – er ontstonden toen veel kleine varkensbedrijven op de schrale zandgronden in Brabant, Limburg, Gelderland en Overijssel –, en na de varkenspest (1997), is de sector tegemoet gekomen aan eisen op gebied van voedselveiligheid, dierenwelzijn en milieu in de bedrijfsvoering. Dat is ook in het belang van de varkenshouder, want die wil dierziekten voorkomen.

“De varkenshouderij is volop bezig met aanpassingen op de bedrijven”, zo meldde ook LTO bij verschijnen van een maatschappelijk verslag over de sector. “Kijk naar de ontwikkeling van een nieuw soort varkensstal (groepshuisvesting), de productie van groene stroom, het stoppen met castreren van biggen in Europa en het weer mogelijk maken van vaccinatie tegen besmettelijke ziektes. We laten zien dat de varkenshouderij de dialoog met de burgers, maatschappelijke organisaties en politieke partijen niet uit de weg gaat.”

Eind augustus was er nog het nodige te doen over ‘megastallen’ voor varkens; stallen met meer dan 5.000 varkens. Milieudefensie begon een meldpunt waar plannen voor dergelijke stallen gemeld kunnen worden. “Grootschaligheid wordt vaak als een probleem gezien, maar dat hoeft het niet te zijn”, reageerde LTO. “Milieu, landschap en dierenwelzijn kunnen er ook van profiteren.”

“Goed materiaal moet allereerst aansluiten op het niveau van die doelgroep”, aldus Veldscholten. Het moet eenvoudig geschreven zijn, goed te begrijpen, overzichtelijk ingedeeld en met voldoende afbeeldingen.

Het Ontwikkelcentrum onderscheidt aansturend materiaal (opdrachten bijvoorbeeld) en ondersteunend materiaal (theorie). Vanwege de verschillende onderwijsvisies en fases waarin scholen zich op het pad van onderwijsvernieuwing bevinden, concentreert het Ontwikkelcentrum zich op het ondersteunende materiaal. Veldscholten: “Wat is de competentie die ze moeten leren en wat hebben ze daarvoor nodig? De praktijkhandeling (melken, verkopen, schoonmaken, oogsten, leiding geven, administreren) staat dus centraal.”

Er wordt verder gekeken naar didactiek, organisatie en de opdrachten.

Een criterium wat steeds belangrijker wordt, is flexibiliteit; aanbieding op maat. Met digitale oplossingen kan dan veel worden bereikt.

Als het gaat om beladen onderwerpen, bijvoorbeeld intensieve veehouderij versus een kleinschalige en biologische aanpak, dan neemt het Ontwikkelcentrum geen standpunten in. Lesstof wordt aangeboden volgens de richtlijnen van de kwalificatiestructuur (waarin immers het bedrijfsleven zich heeft uitgesproken) en het ministerie. “Het gaat erom leerlingen te stimuleren om zelf een mening te vormen”, zegt Veldscholten. “Zonder sturing.” Hooguit geeft het lesmateriaal verschillende mogelijkheden weer met de verschillende voor- en nadelen.

Procedure is dat er altijd iemand uit het bedrijfsleven meekijkt. Veldscholten erkent dat er dan soms kritische reacties op lesstof zijn. Die zijn inherent aan de werkwijze. “Een auteur gaat aan de slag en zodra die ongeveer klaar is, wordt de kopij gelezen door iemand uit het bedrijfsleven. Dan kan het gebeuren dat die zegt: ‘ho eens even, zo wordt het absoluut niet meer gedaan.’”

Zoals de varkenshouderij nu. En, “zou je naar de pluimveehouderij kijken”, zo verwacht Jos Peerlings van LTO, “dan zal je een vergelijkbaar beeld zien.” □